

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м. КОНОТОП
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____ В.М.Боронос
« ____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

НА ТЕМУ:

Проблеми, шляхи і перспективи розвитку банківської системи в
Україні

Освітній рівень «Бакалавр»

Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Керівник роботи:

(підпис)

О. В. Циганенко

(ініціали, прізвище)

Студент:

(підпис)

Л.В. Ханіна

(ініціали, прізвище)

Група:

Фз-71к

Суми
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, проф.
_____ В. М. Боронос
« _____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

Студент(-ка) групи Фз-71к інституту (центру) ЦЗДФН
Спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Ханіна Ліліана Віталіївна

Тема роботи: Проблеми, шляхи та перспективи розвитку банківської системи в Україні

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від « _____ » _____ 20__ р.

Термін здачі студентом завершеної роботи « _____ » _____ 20__ р.

Вихідні дані роботи: нормативні і законодавчі акти, матеріали державної статистичної звітності відомчі постанови, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань, що підлягають розробці): _____
- розглянути загальну характеристику банківської системи;
- з'ясувати функції та типи сучасної банківської системи;
- здійснити аналіз діяльності банківської системи України;
- провести оцінку економічного змісту облікової ставки та кредитів Національного банку України;
- визначити проблеми функціонування банківської системи України;
- запропонувати перспективи функціонування банківської системи України.

Дата видачі завдання: « _____ » _____ 20__ р.

Керівник кваліфікаційної роботи бакалавра: к.е.н. Циганенко О.В.
(вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Завдання прийнято до виконання « _____ » _____ 20__ р.

_____ (підпис студента)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 34 с., 8 табл., 7 рис., 25 джерел.

Мета роботи – дослідження проблем, шляхів та перспектив розвитку банківської системи в Україні.

Об'єкт дослідження - банківська система України.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі функціонування банківської системи України.

Методи дослідження: загальний аналіз літературних джерел, економічний, статистичний та фінансовий аналіз.

Структура роботи. Основна частина роботи складається з трьох розділів.

У першому розділі розглянуто загальну характеристику банківської системи України, особливості її функціонування.

У другому розділі представлений аналіз діяльності банківської системи України та розглянуті показники динаміки кількості банків на території України, аналіз активів та пасивів банківської системи, динаміку облікової ставки НБУ та динаміку кредитного портфеля.

У третьому розділі охарактеризовані проблеми функціонування банківської системи України та визначено перспективи розвитку банківської системи. Наведені рекомендації для покращення банківської системи.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА, ОБЛІКОВА СТАВКА, КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ, НЕДІЮЧІ КРЕДИТИ

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	7
1.1 Загальна характеристика банківської системи.....	7
1.2 Функції та типи сучасної банківської системи	11
2 АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	16
2.1 Аналіз діяльності банківської системи України	16
2.2 Економічний зміст облікової ставки та кредитів Національного банку України	21
3 ХАРАКТЕРНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	26
3.1 Проблеми функціонування банківської системи України	26
3.2 Перспективи функціонування банківської системи України	27
ВИСНОВКИ.....	30
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	32

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Банківська система в сучасному світі відіграє особливо важливу роль і впливає на всі сфери життя суспільства.

Банківська система - це одна з найважливіших і найдавніших винаходів людини. Вона має складну структуру, організацію та механізм функціонування.

Від рівня розвинення банківської системи залежить економічний розвиток України. У теперешніх умовах банківська система повинна бути досить гнучкою та постійно вдосконалюватись.

Банківська система - це комплекс різних видів національних банків і кредитних установ, що діють за допомогою кредитно-грошового механізму.

Банківська система є основною складовою, завдяки їй формуються між усіма учасниками грошового ринку економічні відносини. Так як банки є важливими елементами структури економіки.

Банки складають невід'ємну рису сучасного грошового господарства, їх діяльність тісно зв'язана з потребами відтворення. Банк - це установа, що акумулює грошові кошти та заощадження і здійснює кредитно-розрахункові та інші операції.

Багато провідних вчених та практиків, зокрема В.О. Коваленко, А.В. Крухмаль, М.Б. Колесник, А.В. Дзюбальок, А.Н. Рац та інші зробили великий внесок у дослідження розвитку банківської системи України.

Банківська система діє, функціонує, виконує певну роль. Функціонує не лише банківська система, а її елементи. Функціонуючий характер банківської системи України зумовлює методологічні підстави її дослідження, котрі зводяться до необхідності вивчення кожного елемента діяльності цієї системи.

Мета роботи – дослідження проблем, шляхів та перспектив розвитку банківської системи в Україні.

Завдання дослідження, які поставлені та вирішені для досягнення мети роботи:

- розглянути загальну характеристику банківської системи;

- з'ясувати функції та типи сучасної банківської системи;
- здійснити аналіз діяльності банківської системи України;
- провести оцінку економічного змісту облікової ставки та кредитів Національного банку України;
- визначити проблеми функціонування банківської системи України;
- запропонувати перспективи функціонування банківської системи України.

Об'єкт дослідження - банківська система України.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі функціонування банківської системи України.

Методи дослідження: загальний аналіз літературних джерел, економічний, статистичний та фінансовий аналіз.

Структура роботи. Основна частина роботи складається з трьох розділів.

У першому розділі розглянуто загальну характеристику банківської системи України, особливості її функціонування.

У другому розділі представлений аналіз діяльності банківської системи України та розглянуті показники динаміки кількості банків на території України, аналіз активів та пасивів банківської системи, динаміку облікової ставки НБУ та динаміку кредитного портфеля.

У третьому розділі охарактеризовані проблеми функціонування банківської системи України та визначено перспективи розвитку банківської системи. Наведені рекомендації для покращення банківської системи.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

1.1 Загальна характеристика банківської системи

Сукупність всіх банків складає банківську систему. Крім банків в банківську систему входять деякі спеціальні фінансові інститути, які виконують банківські операції, але не мають статусу банку, інші установи, які забезпечують життєдіяльність грошово-кредитних інститутів.

Запорукою функціонування економіки країни є наявність діючої банківської системи, адже це сукупність різних банків, які взаємодіють між собою з метою регулювання та забезпечення процесу використання фінансових ресурсів, необхідних для потреб розвитку економіки.

Дослідженням займалися вітчизняні науковці, які давали визначення банківській системі.

Автор А. М. Мороз охарактеризував банківську систему, як комплекс різних видів банків та банківських установ у їх взаємозв'язку, складова частина кредитної системи.

О. В. Дзюблюк стверджував, що банківська система – це сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим правилам і нормам ведення банківської справи з метою підтримки можливостей для ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, стабільної активності банківських установ [7].

О. А. Костюченко трактує банківську систему, як розгалужений комплекс банків, банківських інститутів, фінансово-кредитних установ, що діють у межах єдиного фінансово-кредитного механізму на чолі з центральним банком і йому підпорядковуються.

Ю. І. Онищенко формулює поняття банківської системи, як сукупність банківських установ та специфіку взаємодії між якими створює самостійну економічну структуру (рівні) з метою регулювання та забезпечення процесів

використання і формування фінансових ресурсів, необхідних для потреб розвитку економіки з максимально можливим ступенем раціональності, оптимальності та ефективності.

М. І. Савлук розкриває поняття банківської системи, як законодавчо визначена, чітко структуроване сполучення фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю.

Б. С. Івасік визначає банківську систему, як сукупність банків, що функціонують у країні, визначаючи банківську систему як складову частину кредитної системи.

Отже, я погоджуюся з думкою О. В. Дзюблюка з визначенням поняття банківської системи, що це поєднання різних банківських установ, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим правилам і нормам ведення банківської справи з метою підтримки можливостей для ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, стабільної активності банківських установ.

Банківська система є підсистемою кредитної системи, яка, в свою чергу, є підсистемою фінансової системи країни, а фінансова система – підсистемою економічної системи країни (рис. 1.1) [11;12].

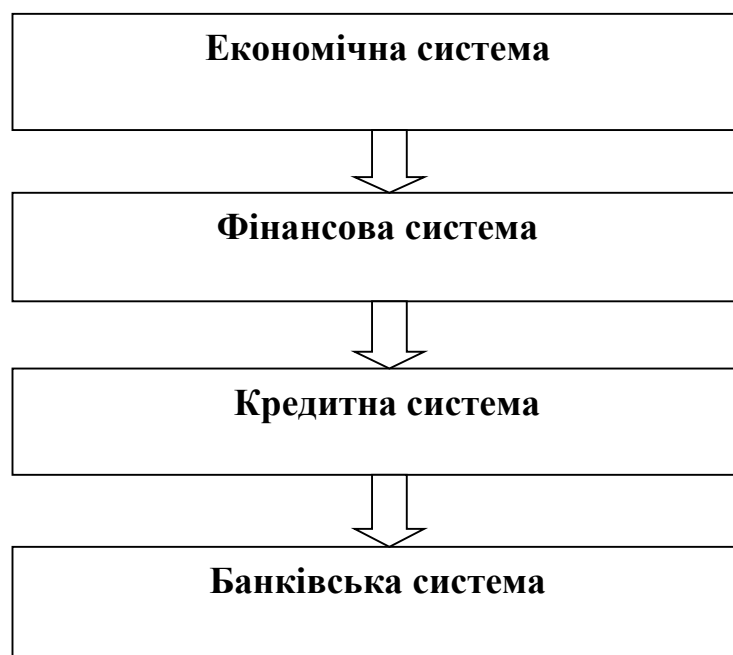

Рис. 1.1 - Взаємозв'язок банківської системи з економічною системою країни

Компонентом кредитної системи є банківська система, де вона взаємодіє з усіма її елементами, але виконує тільки її притаманні функції.

Проаналізуємо у таблиці 1.1 головні етапи становлення та розвитку банківської системи України, які можна умовно поділити на шість етапів.

Таблиця 1.1 - Етапи становлення банківської системи України

Етапи	Характеристика
I (1988-1990 рр.)	Створено прототип системи українських комерційних банків
II (1991-I півріччя 1992 рр.)	Перереєстрація та реорганізація
III (II півріччя 1992-1993 рр.)	Виникнення банків "Нової хвилі"
IV (1994-1996 рр.)	Етап банкрутства
V (1997-1998 рр.)	Стабілізація та впровадження національної валюти - гривні
VI (1999 р. і донині)	Розвиток в умовах реструктуризації економіки

Перший етап характеризується приведенням банківської системи до дворівневої моделі та поява перших комерційних банків. Другий – перереєстрація комерційних банків України. Третій – подальшим розширенням банківського ринку [10]. Четвертий, тим, що банківська система зазнала економічної нестабільності та кризи. П'ятий характеризується розвитком банківської системи та впровадженням національної валюти – гривні, а шостий етап – розвитком, зростанням кількості банків та їх скороченням [1].

Нинішня банківська система України є дворівневою. В перший рівень входить Національний банк України (НБУ), він являє собою "банк банків", центральний банк країни, до другого входить - система комерційних банків, що підрозділяється на спеціалізовані та універсальні банки (ощадні банки, інвестиційні банки, банки споживчого кредиту, іпотечні банки) (рис. 1.2).

Перший рівень банківської системи представлений Національним банком України, який є головним банківським інститутом держави, другий рівень представлений банківськими установами – комерційними банками, філіями іноземних банків, що діють на території України.

Рис. 1.2 - Рівні банківської системи

Головними завданнями Національного банку України є розробка основних баз грошово-кредитної політики та контроль за її проведенням. А його головною функцією є підтримка стабільності грошової одиниці України.

Комерційні банки створюються на акціонерних або пайових базах. Їх завдання - обслуговування юридичних і фізичних осіб, надання їм різнобічних послуг. Комерційні банки свої функції втілюють через виконання таких операцій, як залучення коштів установ та підприємств, кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян, формування касових резервів та залишків [2].

Стабільний розвиток сучасної банківської системи України залежить від: поліпшення ефективності функціонування банківської системи; стабільного нарощування капітальної бази; відповідного державного регулювання.

Отже, можна стверджувати, що банківська система є суцільним механізмом, що взаємодіє з іншими системними структурами. Якщо порівняти банківську систему з іншими системами, то можливо виявити в ній спільні риси

для всіх систем, що підкреслюють банківську специфіку. Можна віднести до загальних рис банківської системи такі:

- 1) з'єднання багатьох елементів, які упідлеглиються однаковим цілям. У банківській системі такими елементами є окремі банки, метою їхньої діяльності є отримання прибутку;
- 2) динамічність банківської системи є система яка постійно розвивається та адаптується до змін економічних ситуацій в країні;
- 3) закритість банківської системи є система закритого типу та проявляє на собі концентрацію уваги. Банківська інформація є банківською таємницею та не може розголошуватися;
- 4) саморегуляція системи. Якщо збанкрутує один з банків то інші займають його нішу, тобто банківська система здатна саморегулюватися.

1.2 Функції та типи сучасної банківської системи

Унікальність банківської системи, представлено на рисунку 1.3, проявляється в таких функціях, які властиві лише їй [21]:

- емісійна (створення грошей і регулювання грошової маси);
- трансформаційна функція;
- стабілізаційна функція.

Найважливішою функцією банківської системи є емісійна функція (створення грошей і регулювання грошової маси), вона проявляється в тому, що банківська система трансформує масу грошей в обігу, зменшуючи чи збільшуючи до зміни попиту на гроші. Беруть участь у виконанні цієї функції всі ланки банківської системи (Національний банк України та комерційні банки). Вона має відношення до всіх напрямів банківської діяльності.

Також для банківської системи притаманна трансформаційна функція, вона ґрунтується на тому, що банки, мобілізують вільні кошти одних суб'єктів господарювання і передаючи їх іншим та ще мають можливість трансформувати величину й строки грошових капіталів та фінансові ризики. Ця функція

актуальна в Україні в умовах фінансової кризи, адже багато банків мають недостатню ресурсну базу для здійснення активних операцій.

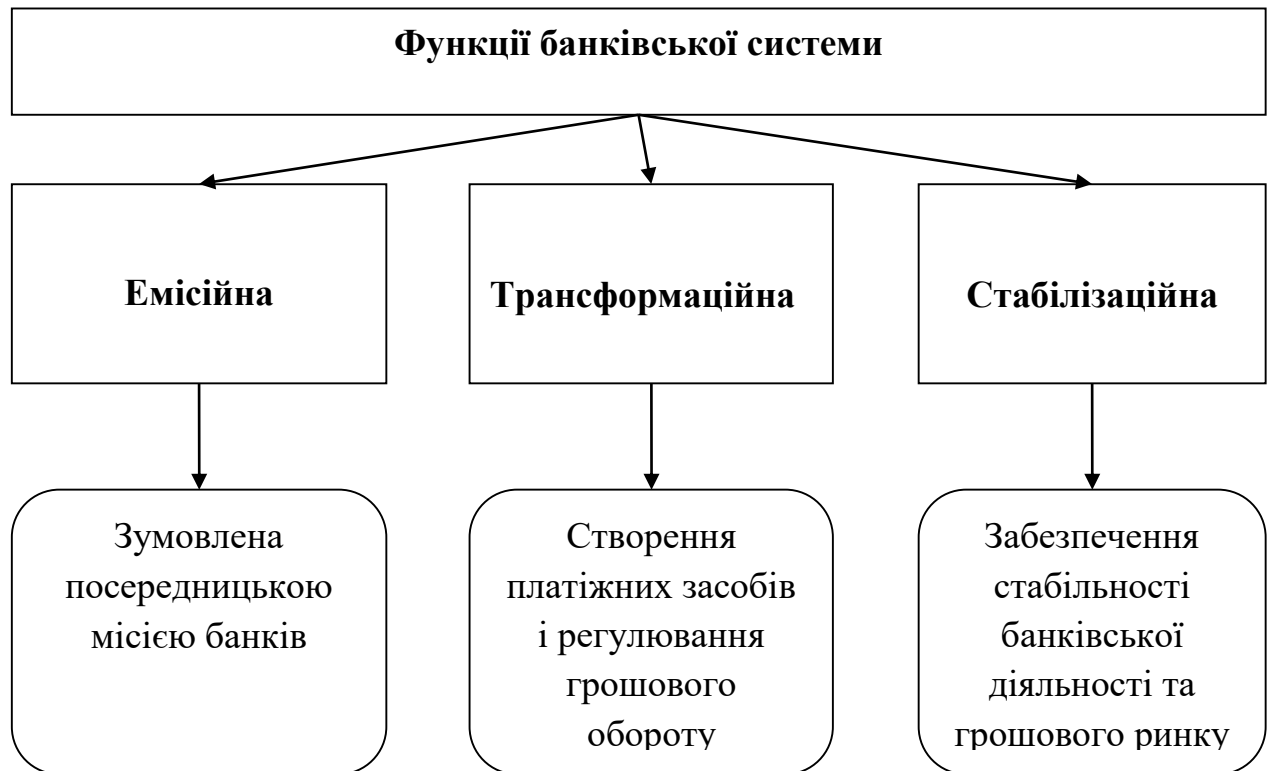

Рис. 1.3 - Функції банківської системи

Банківська система також здійснює стабілізаційну функцію, тобто функцію, яка забезпечує стабільність банківської діяльності та грошового ринку. Вона захищається шляхом прийняття законів, інших нормативних актів та створення механізму контролю й нагляду діяльності банків.

Отже, як бачимо те, що банківська система виконує різні функції, але неналежне виконання хоча б однієї з них може призвести до негативних наслідків.

Існує декілька типів банківської системи, які наведено на рисунку 1.4 [21]:

- розподільча банківська система;
- ринкова банківська система;
- система перехідного періоду.

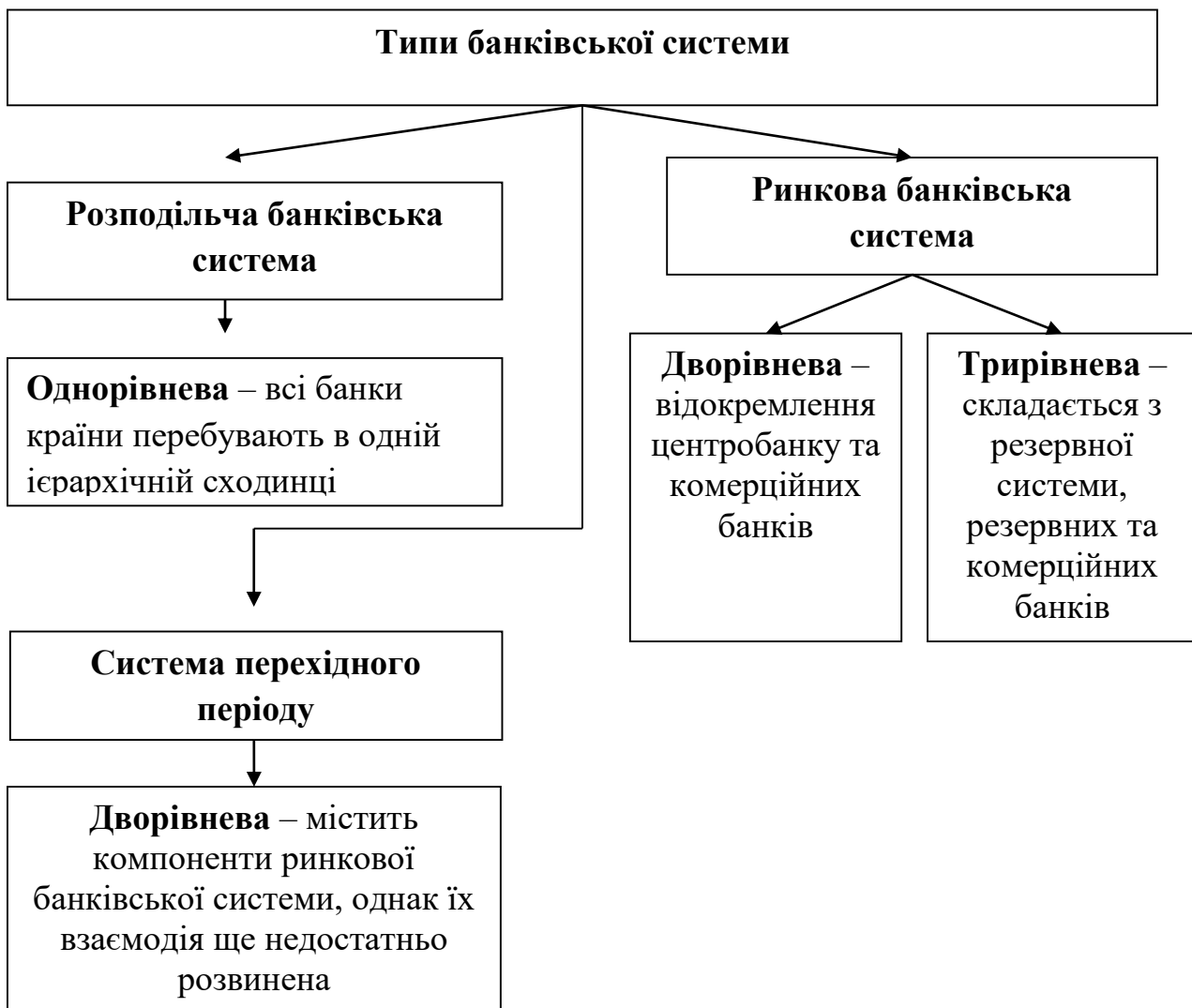

Рис. 1.4 - Типи банківських систем в залежності від організаційної структури

Розрізнення між цими типами банківської системи подані в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 - Розрізнення між розподільчою і ринковою банківськими системами

Розподільча (централізована) банківська система.	Ринкова банківська система
I. За типом власності:	
Держава є єдиним власником банків.	Різні форми власності банків.
II. За ступенем монополізації.	
Монополія держави на формування банків.	Монополія держави відсутня на власність банків.

Продовження таблиці 1.2

III. За кількістю рівнів системи:	
Банківська система є однорівневою.	Банківська система є дворівневою.
IV. За характером системи управління:	
Централізована (вертикальна) схема управління.	Децентралізована (горизонтальна) схема управління.
V. За характером банківської політики:	
Політика лише одного банку.	Політика (можлива) багатьох банків.
VI. За характером взаємозв'язків банків з державою.	
Держава відповідальна за зобов'язання банків.	Держава не відповідальна за зобов'язання банків тому, що банки не відповідають за зобов'язаннями держави.
VII. За характером підпорядкованості.	
Банки не відхиляються від уряду та підпорядковуються його оперативній діяльності.	Національний банк України зобов'язаний парламенту, а комерційні банки зобов'язані своїм акціонерам та спостережній Раді.
VIII. За характером виконання емісійних і кредитних операцій.	
Кредитні і емісійні операції зібрані в одному банку (крім окремих банків, які не виконують емісійні операції).	Емісійні операції зібрані тільки в НБУ; операції по кредитуванню підприємств і фізичних осіб проводять тільки комерційні банки.
IX. За способом призначення керуючого банку.	
Керуючий банку визначається центральною або місцевою владою, вищестоящими органами управління.	Керуючий НБУ схвалюється парламентом. Голова (Президент) комерційного банку визначається Радою банку.

Специфіка розподільчої централізованої банківської системи полягає в наявності горизонтальних комунікацій між кредитними установами, здійсненні операцій по управлінні капіталу на основі універсальних стандартів і норм [3]. Цей тип банківської системи своєрідний переважно для господарств з

слаборозвиненою економікою, а також для країн, в яких практикуються адміністративні методи управління господарською системою.

Ринкова банківська система протилежна розподільчій системі та окреслюється відсутністю монополії держави на банки. Кожен суб'єкт виробництва будь-якої форми власності може утворити банк [4].

Сучасну банківську систему України можна класифікувати до перехідного періоду, але скоріш за все вона вже наближена до банківської системи ринкового типу. Вона є ринковою моделлю, яка розділена на два рівні. До першого рівня належать установи Національного банку України. Вони проводять випуск грошей в обіг та інше. До другого належать різноманітні банки, за мету які мають обслуговування клієнтів та надання їм послуг. Отже, банківська система України на даний час знаходиться у перехідному періоді, вона містить в собі компоненти ринкової банківської системи, але ще недостатньо розвинута їх взаємодія.

Розсуд поняття ефективності функціонування банківської системи прогнозує вирізнення факторів, що її обумовлюють. Найголовнішим, що входить до банківської ефективності є структура економіки, характер макроекономічної політики, своєрідність структурних і інституційних реформ у фінансовому секторі та інші особливості.

На рівень ефективності банків діє будова власності в банківському секторі, а також основні змінювання в операційній діяльності, питома вага банків на ринку депозитів і капіталізація банків. Зазначимо, що у більшості країн Східної Європи та Центральної найбільші позиції у банківських системах займають іноземні банки, тому фактори, що розглядаються, в національних банківських системах відповідної держави з рештою визначаються банками з іноземним капіталом і характером їх розвитку.

2 АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1 Аналіз діяльності банківської системи України

Банківська система України є однією із найрозвинутіших елементів господарського механізму.

Нинішня банківська система України, як вже зазначалось вище, побудована на дворівневій структурі:

- Перший рівень – Національний банк України;
- Другий рівень – система інших банків.

На першому рівні банківської системи знаходиться Національний банк України, він має статус юридичної особи. Його головна функція здійснюється в забезпеченні стабільності грошової одиниці - визначила Конституція України.

Порядок утворення і ефективність другого рівня банківської системи комерційних банків визначають фінансово-правові норми українського чинного законодавства.

Комерційні банки різних форм і видів власності на акціонерних або пайових засадах створюються відповідно з Законами України "Про Національний банк України" [17], "Про банки і банківську діяльність" [16] та Інструкціями Національного банку України. В нашій країні створювати банки можна українським та іноземним фізичним та юридичним особам, але не менше трьох, окрім Рад народних депутатів різних рівнів, їхніх виконавчих органів, політичних, профспілкових організацій і об'єднань, державних підприємств, партій, громадських фондів.

Їм поза законом бути засновниками, військовослужбовцями усіх правоохоронних органів, державних організацій, які здійснюють контроль за діяльністю банків.

Ще не можуть бути засновниками банку особи, яким судом заборонено займатися певною діяльністю до закінчення терміну, встановленого вирокком.

Також не допускається бути засновниками особам, які мають непогашену судимість за крадіжки і хабарництво, вони не можуть займати керівні посади, які пов'язані з матеріальною відповідальністю.

Станом на 01.01.2021 рік налічувалось 74 банки, з них з іноземним капіталом – 33 банки, а т.ч. з 100% іноземним капіталом – 23 банки [8].

Проаналізуємо рейтинг стійкості десяти банків України: Райффайзен Банк Аваль, Креді Агріколь Банк, ОПТ Банк, Укрсиббанк, Кредобанк, Приватбанк, Прокредит Банк, Альфа-Банк, ПУМБ, Ощадбанк [18].

В період з 01.01.2016 року по 01.01.2021 рік кількість банків скоротилася на 43 банки. У 2016 році кількість банків становила 117, а у 2021 році – 74. Кількість банків України за 2016-2021 роки наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Динаміка кількості банків на території України за 2016-2021 роки

	Кількість діючих банків	З них: з іноземним капіталом	У т.ч. з 100% іноземним капіталом	Частка іноземного капіталу в капіталі діючих банків, %
01.01.2016	117	41	17	35,0
01.01.2017	96	38	17	39,6
01.01.2018	82	38	18	46,3
01.01.2019	77	37	23	48,1
01.01.2020	75	35	23	46,7
01.01.2021	74	33	23	44,6

Кількість банків з іноземним капіталом у 2016 році становила 41 банк, а в 2021 році скоротилася на 8 банків та станове 33 банки.

Можна прослідкувати, що частка іноземного капіталу в капіталі діючих банків протягом 2016-2021 років збільшилася з 35,0 % до 44,6 %, проте ці зміни не є суттєвими.

Проаналізувавши табл. 2.1 можна відзначити, що протягом шести років відбулося значне скорочення банківських установ. Розглянемо складові кількості банків за 2016-2021 роки в динаміці, які зображені на рисунку 2.1.

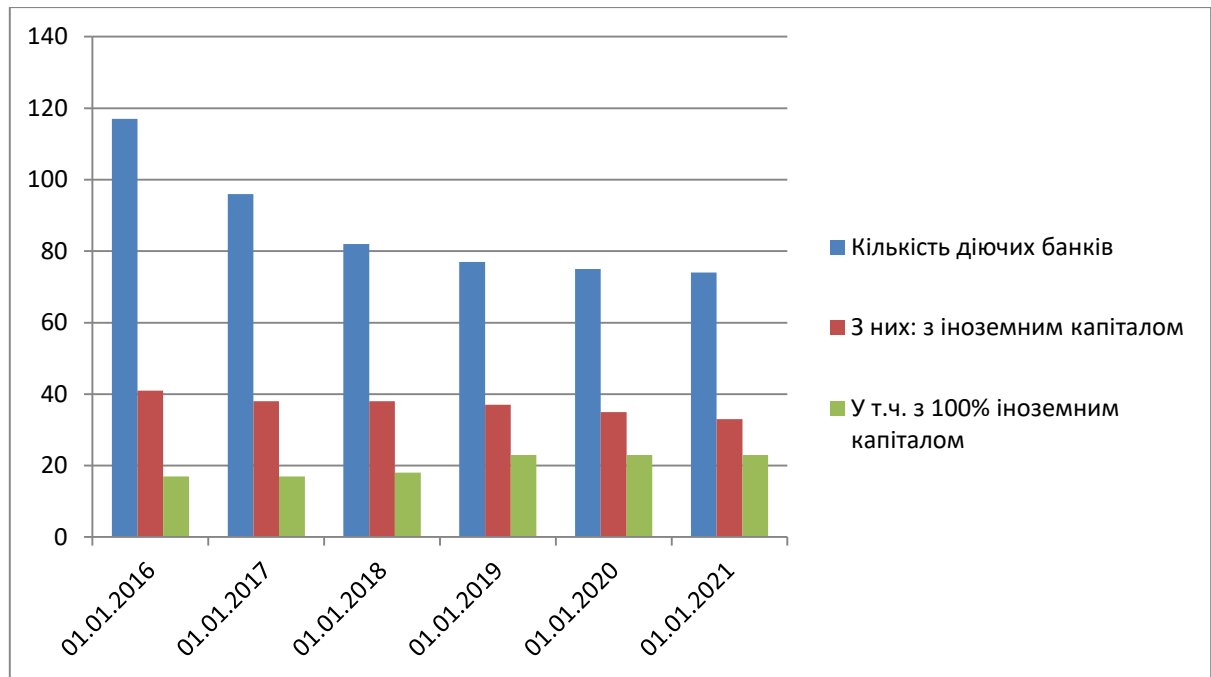

Рис 2.1 - Динаміка складових кількості банків за 2016-2021 роки (побудовано автором за даними [8])

Розглянувши динаміку складових кількості банків, можемо зробити висновок, що протягом періоду з 2016 року по 2021 рік кількість діючих банків, з них з іноземним капіталом знизилася, це говорить про те, що іноземні банки витісняють державні, адже кількість банків з 100% іноземним капіталом зростає. У 2016 році було 17 банків з 100% іноземним капіталом, а у 2021 році – 23, тобто збільшилось на 6 банків [14].

Проаналізуємо динаміку активів банківської системи України за 2016-2021 роки, які представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Активи банківської системи України на 01.01. з 2016 по 2021 рр, млн.грн.

Назва показника	Роки						Δ 2021-2016
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Активи (всього)	1254385	1256299	13363558	1360764	1494460	1822814	+568429
Активи в іноземній валюті	581701	519058	506533	494820	491855	585349	+3648
Загальні активи (не скореговані на резерви)	1571411	1737272	11848333	19111093	1982628	2209287	+637876

Продовження таблиці 2.2

Загальні активи (не скореговані) в іноземній валюті	799842	788253	755091	778422	717422	745788	-54054
готівкові кошти	34006	36201	44564	2029	56878	73348	39342
банківські метали	348	312	344	344	369	572	+224
Кошти в НБУ	27392	40824	37357	1997	76126	2002	-25390
Коррахунку, відкриті в інших банках	129612	121813	96280	86547	118221	176041	+46429
Строкові вклади в інших банках і кредити іншим банкам	23498	23127	28350	1992	1995	2037	-21461
Цінні папери	201520	332273	425790	480608	538943	791345	+589825
Видані кредити	1009768	1005923	1042798	1118618	1033539	963664	-46104
кредити державним органам	3360	1427	1517	2865	4724	11545	+8185
кредити суб'єктам господарювання	830632	847092	870302	919054	822020	752503	-78129
кредити фізичним особам	175711	157385	170938	196632	206761	199596	+23885
кредити небанківським фінустановам	65	20	42	66	33	60	-5
Резерви за активними операціями банків	321303	484383	516985	555871	492069	375459	+54156

За результатами діяльності банківської системи обсяг активів станом на 01.01.2016 рік становив 1254385 млн. грн. Станом на 01.01.2021 рік обсяг активів банківської системи становить 1822814 млн. грн., що свідчить про те, що загальні активи зросли на 568429 млн. грн., або 68,82%.

Як видно з наведеної таблиці, скоротилися обсяги коштів Національного банку України у 2021 році у порівнянні з 2016 роком на 25390 млн. грн., або 7,31%. Обсяг цінних паперів зріс на 589825 млн. грн., або 25,47% у 2021 році у порівнянні з 2016 роком.

За період з 2016 по 2021 роки банки України сформували резерви на 54156 млн. грн., або 85,57%.

Порахувавши абсолютне відхилення 2021 року по 2016 рік бачимо, що більшість показників є позитивними. Що свідчить про те, що банківська система України розвивається.

Проаналізуємо пасиви банківської системи України за 2016-2021 роки, які наведені в таблиці 2.3 [15].

Таблиця 2.3 - Пасиви банківської системи України на 01.01. з 2016 по 2021 рр, млн.грн.

Назва показника	Роки						Δ 2021-2016
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Пасиви (усього)	1254385	1256299	1336358	1360764	1494460	1822814	568429
Капітал	103713	123784	163597	155650	200854	210640	106927
статутний капітал	222170	414668	495377	465532	470712	479932	257762
Зобов'язання банків	1150672	1132515	1172761	1205114	1293606	1612174	461502
Зобов'язання банків в іноземній валюті	667246	644223	613696	587929	568561	647002	-20244
кошти суб'єктів господарювання	318568	369913	403927	406166	498156	646491	327923
в т.ч. строкові кошти суб'єктів господарювання	96679	102469	108214	110359	103191	147871	51192
кошти фізичних осіб	402137	437152	478565	508869	552592	682029	279892
в т.ч. строкові кошти фізичних осіб	294155	319551	325411	327615	336663	344353	50198
кошти небанківських фінустанов	30474	42813	22907	23794	26885	34704	4230
в т.ч. строкові кошти небанківських фінустанов	17611	14420	15225	15224	17397	17573	-38

Пасиви банківської системи в 2016 році становили 1254385 млн. грн., а у 2021 році 1822814 млн. грн., отже, вони збільшилися на 568429 млн. грн., або 68,82%.

Капітал банківської системи постійно збільшувався в період з 2016 по 2021 рік та зріс на 106927 млн. грн., або 49,24%.

Обсяги зобов'язань банків зросли у 2021 році у порівнянні з 2016 роком на 461502 млн. грн., або 71,37%.

Кошти суб'єктів господарювання зросли до рівня 327923 млн. грн., або 49,28%, строкові кошти суб'єктів господарювання зросли з 2016 по 2019 роки на 13680 млн. грн., а з 2019 по 2020 роки зменшилися на 7168 млн. грн., а потім з 2020 по 2021 роки знову збільшилися на 44680 млн. грн. Кошти фізичних осіб з 2016 року по 2021 рік зросли на 279892 млн. грн., або 58,96%.

2.2 Економічний зміст облікової ставки та кредитів Національного банку України

Здебільшого, термін "облікова ставка" означає відсоток, під який центральний банк України фінансує комерційні та державні банки, які потім цим коштом видають кредити.

У ширшому сенсі під обліковою ставкою розуміють фінансовий механізм, що припускає впорядковувати різні процеси в економіці і впливає на процеси, що виникають у фінансовій системі.

Найсильніше вплив облікової ставки проявляється [22]:

- в інфляції, інакше в знеціненні грошей, які звичайні споживачі відчувають на собі через зростання цін;
- у досяжності кредитів і конкретній відсотковій ставці за ними.

Перша група причин є первинною щодо другої, оскільки розвиток секторів економіки впливає на рішення центрального банку в грошово-кредитній сфері.

Врегулювання облікової ставки центрального банку реалізується за такими принципами:

- формулювання облікової ставки на рівні, що перевищує темпи інфляції. Цей принцип зводиться до того, що додатне значення реальної облікової ставки є інструментом антиінфляційної політики.
- встановлення облікової ставки у межах коридору ринкових відсоткових ставок за кредитами та депозитами. Облікова ставка є нижньою межею ставки за активними операціями, що стає в залежність від необхідності отримання прибутку кредитними установами;
- закріплення облікової ставки за умов стабільності на грошовому ринку і сталості інфляційних процесів на рівні, близькому до ставок на міжбанківському ринку.
- врегулювання облікової ставки на рівні, що гарантує рівновагу попиту і пропозиції на грошовому ринку.

Центральний банк країни, коли підтверджує, облікову ставку демонструє, скільки коштують гроші в економіці. Що вища ставка, то дорожчими є гроші в економіці. Що нижчою - то дешевшими. Звідсіля і вплив цього показника на темпи розвитку економіки.

Динаміку зміни облікової ставки Національного банку України в період з 2016 по 2021 роки представлено на рисунку 2.4.

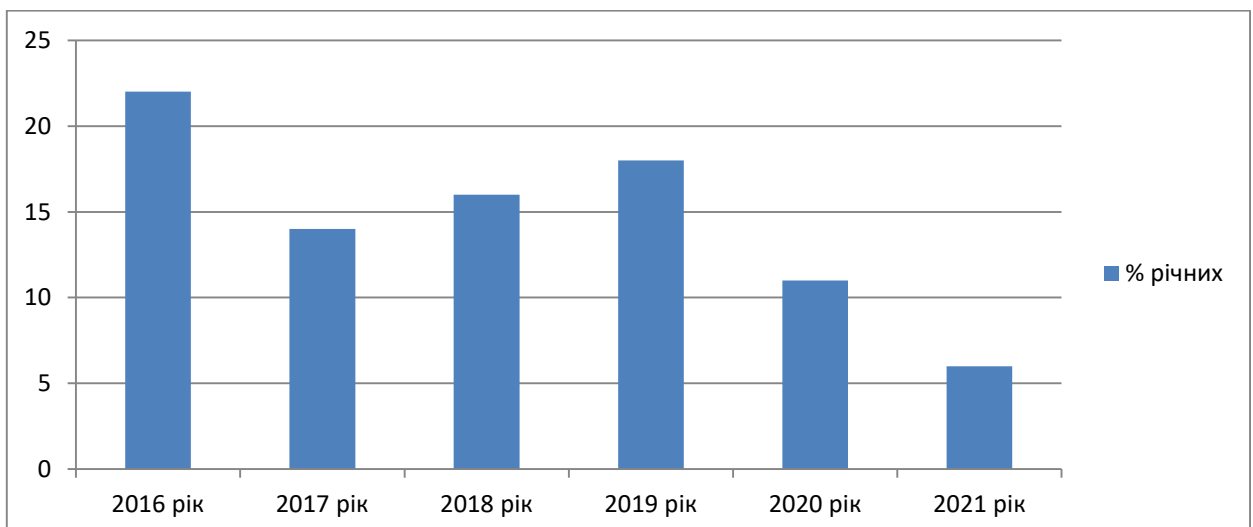

Рис. 2.4 - Динаміка облікової ставки НБУ за 2016-2021 роки, %
(побудовано автором за даними [13])

Як видно з рисунку, Національний банк України з 2016 році проводив політику зменшення облікової ставки, у 2018 році – облікова ставка зросла, але у 2020 році – зменшилася та до сьогодні.

У сучасних трансформаційних умовах та дії пандемії, зумовленої вірусом COVID-19, для України значно важлива робота фінансово стабільної банківської системи, в якій значну роль відіграє належне функціонування кредитного ринку. Тому головною метою банківських установ нашої країни є ефективна організація процесу кредитного портфеля. Аналіз динаміки кредитного портфеля банківських установ України за 2016 - 2020 роки показав позитивну динаміку зростання наданих кредитів (рис. 2.5).

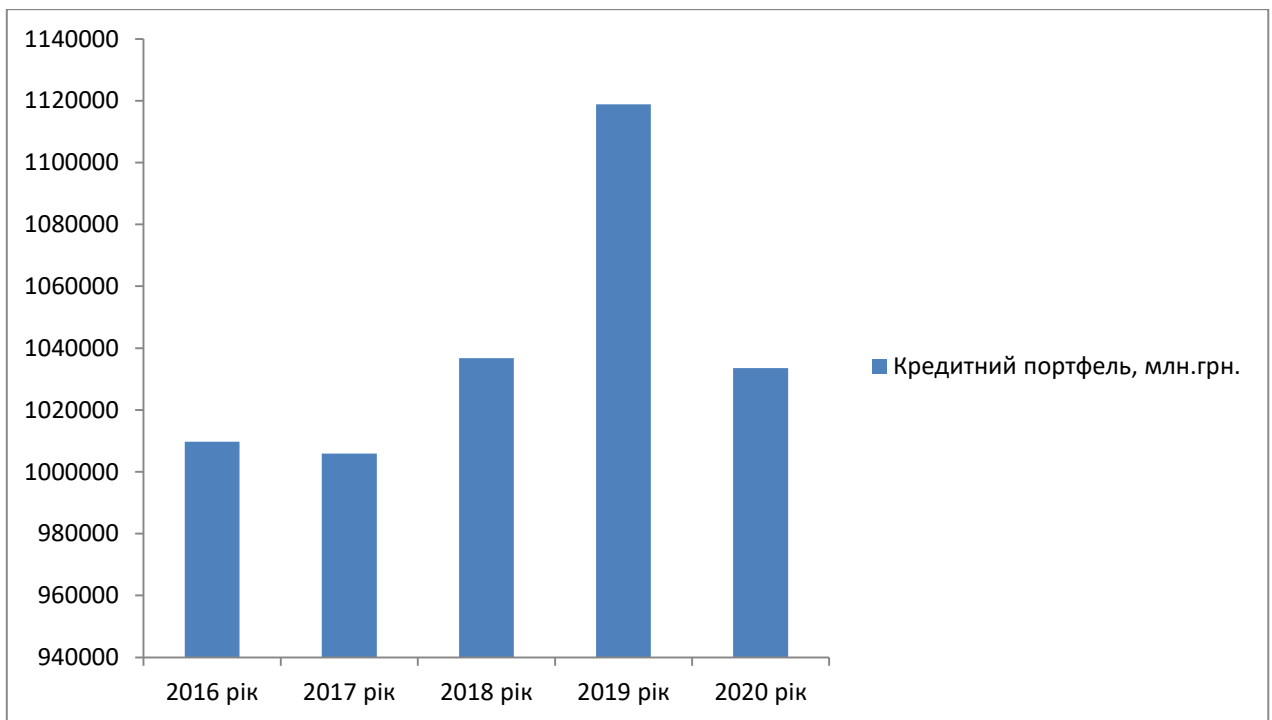

Рис. 2.5 - Аналіз динаміки кредитного портфеля (побудовано автором за даними [9])

Кредитний портфель – це комплекс усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами. За балансовою вартістю всіх кредитів банку характеризується обсяг кредитного портфелю.

Аналіз динаміки кредитного портфеля банківських установ України за 2016-2019 роки показав позитивну динаміку зростання наданих кредитів.

Проаналізуємо обсяги кредитного портфелю банків у таблиці 2.4 за рейтингом стійкості десяти банків України [9].

Таблиця 2.4 - Обсяги кредитного портфелю банків, млн. грн.

Назва банку	Роки						Δ
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021-2016
Райффайзен Банк Аваль	55,547	59,807	49,694	54,371	53,994	57,006	1,459
Креді Агріколь Банк	16,878	19,417	21,831	23,989	25,061	26,04	9,162
ОПТ Банк	26,36	25,396	23,848	28,212	31,198	32,576	6,216
Укрсиббанк	24,98	36,702	37,216	36,085	27,155	36,526	11,596
Кредобанк	4,793	6,459	8,798	10,549	12,72	15,063	10,27
Приватбанк	212,987	220,057	269,532	293,725	305,163	245,376	32,389
Прокредит Банк	5,562	8,665	13,52	17,156	17,204	20,223	14,661
Альфа-Банк	39,485	37,457	37,457	40,378	51,724	62,188	22,703
ПУМБ	38,372	40,071	34,26	37,864	40,463	44,589	6,217
Ощадбанк	110,234	118,354	128,698	147,062	140,624	122,832	12,598

Отже, як бачимо з наведеної таблиці обсяг кредитного портфелю найбільший у Приватбанку, якщо у 2016 році він становив 212,987 млн. грн., то у 2021 році становить 245,376 млн. грн., тобто збільшився на 86,8 %. А найменший обсяг кредитного портфелю має Кредобанк, обсяг зріс на 31,82 %.

Тепер розглянемо частку непрацюючих кредитів банків у таблиці 2.5. Недіючі кредити – належно до діючої класифікації це сумнівні та безнадійні до повернення кредити [19].

Таблиця 2.5 - Частка непрацюючих кредитів (NPL) банків, %

Назва банку	Роки						Δ
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021-2016
Райффайзен Банк Аваль	54,0	45,8	17,0	9,2	6,8	3,0	-51,0
Креді Агріколь Банк	23,3	23,6	15,0	9,8	5,7	2,3	-21,0
ОПТ Банк	44,8	31,8	32,2	27,3	17,2	12,5	-32,3
Укрсиббанк	28,4	23,4	19,4	10,7	6,7	4,6	-23,8
Кредобанк	13,8	10,7	9,6	9,9	9,0	9,5	-4,3

Продовження таблиці 2.5

Приватбанк	14,6	76,7	87,6	83,4	78,4	72,5	57,9
Прокредит Банк	7,9	4,3	6,2	3,7	4,6	4,6	-3,3
Альфа-Банк	29,5	38,8	18,5	15,7	37,2	26,8	-2,7
ПУМБ	31,0	29,4	25,1	27,4	17,9	9,2	-21,8
Ощадбанк	46,2	56,5	62,7	67,3	55,5	45,7	-0,5

Отже, частка непрацюючих кредитів поступово скорочується з 2018 року. Нині всі непрацюючі кредити визнані банками, рівень їх покриття резервами постійно зростає. Тож непрацюючі кредити не тиснуть на прибутковість банків та їх капітал.

3 ХАРАКТЕРНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1 Проблеми функціонування банківської системи України

У 2021 рік банківська система України увійшла з певними проблемами: низький рівень довіри населення до банківських установ (нових видів послуг), велике скорочення кількості відділень державних та іноземних банківських установ, внаслідок фінансової кризи, зниження частки коштів НБУ у 2021 році у порівнянні з 2020 роком на 74124 млн. грн., непрацюючі кредити, ліквідація (банкрутування) частини банківських установ, низька прибутковість банківського сектору [6].

Жорсткий карантин у дійсності є заборонаю на діяльність значної частини видів економічної діяльності став причиною до скорочення доходів населення та прибутків підприємств, а також до погіршення споживчих і ділових настроїв. На базі невизначеності щодо подальшого розвитку пандемії COVID-19 це призвело до зменшення споживання населенням, призупинення окремих інвестиційних проектів та до глибокого падіння всіх видів діяльності.

Вагомою проблемою банківської системи під час формування кредитного портфеля є кредитні ризики, що виникають залежно від зовнішніх і внутрішніх факторів, зображено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Класифікація факторів кредитних ризиків банківської системи

Походження факторів	Види факторів
Зовнішнє середовище	рівень санітарно епідеміологічної ситуації (обмеження в умовах пандемії);
	нормативно-законодавче регулювання кредитного портфеля;
	рівень захисту економічних інтересів банківської системи;
	економічно-політичне становище у країні;
	розвиток ринку банківських послуг і конкуренція між банками;

Продовження таблиці 3.1

Внутрішнє середовище	неповна чи недостовірна інформація про позичальника;
	недостатньо продумана і розроблена кредитна політика банку;
	рівень концентрації кредитного портфеля;
	рівень диверсифікації кредитного портфеля;
	низький рівень кваліфікації персоналу банку;
	неефективні методи оцінки і контролю кредитних ризиків

Додаткові проблеми виникають через шахрайство. Світова економічна криза призвела до активізації банківського шахрайства: сьогодні у банківській сфері злочини частіше відбуваються у банках, які збанкрутували, або у тих, які проходять процедуру санації. В Україні про проблему шахрайства у банківській сфері знову активно заговорили у 2016-2021 роках після декількох банкрутств та закриття банків. Оскільки банківські установи виступають важливим елементом платіжної системи країни, негативні наслідки від наявності злочинних схем діяльності можуть призвести до порушення в проведенні платежів в країні. Така ситуація шкодить усій економічній активності, відлякує інвесторів та знижує довіру населення до фінансового сектору [5].

Проте, на сьогодні можна відзначити, що не всі проблеми функціонування банківських установ в Україні є повністю очевидними та дослідженими.

3.2 Перспективи функціонування банківської системи України

У кожній країні банківська система – це невід’ємна частина економіки країни, що втілює суттєвий вплив на її розвиток. Її ефективність тісно пов’язана з діяльністю державних органів управління, передусім центрального банку, реального сектору економіки країни, міжнародними фінансовими й товарними ринками тощо. Однак її розвиток відбувається разом з посиленням фінансової глобалізації, невід’ємною частиною якої вона і є, що зумовлює необхідність досліджувати її стабільність, як елемент стабільності світової фінансової

системи. Це ставить завдання щодо збільшення використання світових інструментів та заходів регулювання банківської системи в Україні.

Розгортання кризових явищ і запровадження жорстких карантинних заходів на тлі панічних настроїв на світових ринках призвели до глибокого падіння української економіки. У цих складних умовах потрібно докласти чимало зусиль для підтримки бізнесу та банківської системи України. Заходи насамперед потрібно спрямувати на: здешевлення фінансування для бізнесу, населення та уряду; підтримання ліквідності та розширення ресурсного потенціалу банків; стимулювання фінансових установ до розширення кредитування; стабілізацію ситуації на валютному ринку; заякорення інфляційних очікувань.

Щоб розв'язати вище наведені проблеми потрібно провести такі заходи:

- в інших регіонах країни потрібно розширити мережу комерційних банків;
- зробити систему розмежування банківських фінансів та урядових фінансів;
- з кредитами які не працюють потрібно розробити програму та передати її на затвердження;
- уникати кредитних ризиків під час формування кредитного портфеля;
- у Національному банку України не давати можливості уряду брати у кредит гроші ні в яких банків, ні в прямій, ні в прихованій формах, під виглядом первинної емісії облігацій внутрішньої державної позики;
- на підвищення ефективності державних підприємств Кабінет Міністрів України повинен втілити фінансово-економічну політику;
- включити спрощену процедуру банкрутства підприємств;
- в короткі терміни проводити ліквідацію проблемних банків, їх реорганізацію або об'єднання;
- запроваджувати нові банківські продукти [24];
- у комерційних банках запровадити надання цілодобових банківських послуг;
- за проблемними банками здійснювати удосконалений державний контроль та нагляд;
- створити умови для довіри людей банкам [23].

Ці пропозиції спрямовані на вирішення проблем, які є нині у банківському секторі України та відбиваються на його глобальній та регіональній конкурентоздатності [25].

Розширення мережі комерційних банків в інших регіонах України повинне вирішити проблему концентрації банків та їх активів. Найважливішим для підвищення конкурентоздатності банків являється розвиток дійсного сектору економіки шляхом підвищення ефективності підприємств, застосування інституту банкрутства, стимулювання інвестицій, сприяння конкуренції [20].

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки по роботі, робимо висновок, що процес розвитку банківської системи України - це є одна з важливих умов ефективного функціонування економіки країни.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що сьогочасна банківська система України представлена в двох рівнях. Перший рівень банківської системи репрезентований Національним банком України, який є головним банківським інститутом держави, другий рівень репрезентований банківськими установами – комерційними банками, філіями іноземних банків, що діють на території України.

На даний час в Україні налічується 74 банки, з них з іноземним капіталом – 33 банки, а т.ч. з 100% іноземним капіталом – 23 банки.

Необхідно відзначити, що протягом шести останніх років відбулося значне скорочення банківських установ, протягом періоду з 2016 року по 2021 рік кількість діючих банків, з них з іноземним капіталом знизилася, це говорить про те, що іноземні банки витісняють державні, адже кількість банків з 100% іноземним капіталом зросла.

Дослідження показує, що більшість показників абсолютного відхилення активів банківської системи України у порівнянні 2021 року з 2016 роком є позитивними. Що свідчить про те, що банківська система України розвивається.

Також зміни відбулися у динаміці облікової ставки. Національний банк України з 2016 році проводив політику зменшення облікової ставки, у 2018 році – облікова ставка зросла, але у 2020 році – зменшилася та до сьогодні.

Характеризуючи частку непрацюючих кредитів побачили, що вона поступово скорочується з 2018 року. Нині всі непрацюючі кредити визнані банками, рівень їх покриття резервами постійно зростає. Тож непрацюючі кредити не тиснуть на прибутковість банків та їх капітал.

На теперішній час банківський сектор України зустрівся з багатьма проблемами: низький рівень довіри населення до банківських установ (нових

видів послуг), велике скорочення кількості відділень державних та іноземних банківських установ, ліквідація (банкрутування) частини банківських установ, низька прибутковість банківського сектору.

Для подальшого розв'язання проблем банківської системи України необхідно здійснити такі заходи:

- створити умови для довіри людей банкам;
- в інших регіонах країни потрібно розширити мережу комерційних банків;
- у Національному банку України не давати можливості уряду брати у кредит гроші ні в яких банків, ні в прямій, ні в прихованій формах, під виглядом первинної емісії облігацій внутрішньої державної позики;
- з кредитами які не працюють потрібно розробити програму та передати її на затвердження;
- включити спрощену процедуру банкрутства підприємств;
- запроваджувати нові банківські продукти;
- за проблемними банками здійснювати удосконалений державний контроль та нагляд.

Отже, вирішення даних проблем та використання перспектив розвитку сприятиме покращенню функціонування банківської системи України та зменшенню загострених ситуацій.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Абоці О. В. Аналіз еволюції та сучасного стану банківської системи України / О. В. Абоці [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN
2. Банківська система: навчальний посібник / С.А. Кузнецова, Т.М. Болгар, З.С. Пестовська; за ред.. С. А. Кузнецової. – К. : “Центр учбової літератури”, 2014. – 400 с.
3. Банківська система : навчальний посібник / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 316 с.
4. Банківська система: підручник / М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра та ін.; за ред. д.е.н., професора М.І. Крупки. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 556 с.
5. Белінська Г. В. Актуальні проблеми банківської системи України: причини виникнення та шляхи розв’язання [Електронний ресурс] / Г.В. Белінська // *Фінанси, учт, банки*. 2016. – Випуск 1. – С. 34-42. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2016_1_5
6. Бугель Ю.В. Проблеми розвитку банківської системи в Україні / Ю.В. Бугель // *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. – Випуск 9. – С. 623-626.
7. Дзюблюк О. В. Банківська система України : становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / [О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Астон, 2012. – 358 с.
8. Кількість банків в Україні (2008-2021) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/count/>
9. Кредитний портфель. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123409&cat_id=123213

10. Лобозинська С. Економічний аналіз розвитку банківської системи України в роки незалежності/ С. Лобозинська // Світ фінансів. 2013. – № 1. – С. 243-262.

11. Мордань Є. Ю. Визначення сутності поняття «Банківська система» та її елементів як об'єктів державного регулювання // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки. - Суми, - 2016. - № 2, - С. 3-5.

12. Мордань Є.Ю. Роль та значення банківської системи на сучасному етапі / Є.Ю.Мордань // Сталий розвиток економіки. - 2012. - №4. - С. 339-344.

13. Облікова ставка Національного банку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish>

14. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

15. Пасиви та активи банків України за 2016-2021 роки. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/passive/>

16. Про банки і банківську діяльність: Закон України. – ст. 56 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

17. Про Національний Банк України: Закон України від 09.01.2002 р. № 10. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0906-01>

18. Рейтинг банків України: Кількість комерційних банків за 2016-2021 роки. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/banks/rating/>

19. Рівень непрацюючих кредитів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>

20. Розвиток банківської системи в умовах формування нової архітектури фінансового ринку / За ред. В.В. Коваленко. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2012.-765 с.

21. Розвиток банківської системи України / За ред. д-ра економ. наук О.І. Барановського. – К. : Ін-т екон. та прогнозув., 2008. – 584 с.

22. Салтикова Г. В. Вплив процентної політики держави на розвиток реального сектору економіки / Г. В. Салтикова // Галицький економічний вісник. – 2011. – №3, – С. 153-157.

23. Esterik-Plasmeijer P. W. Banking system trust, bank trust, and bank loyalty / P. W. Esterik-Plasmeijer, W. F. Raaij // International Journal of Bank Marketing. – 2017. – Vol. 35, No. 1. – P. 97 – 111.

24. Piddubna V. The research of vulnerability of advertising communications on the example of Facebook / V. Piddubna // International journal «Sustainable development». – 2015. – Vol. 4 (25). – P. 79-82.

25. Skinner K. The future of banking: in a globalised world. – Willey finance series: John Wiley & Sons, Ltd, - 2007. – P. 197.